

ขนบนิยมในภาษาไทย*

THAI LANGUAGE CONVENTION

พัชรพร สาลี

Phatcharaphorn Salee

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

Walailak University, Thailand

E-mail: Phatcha.beer1992@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การใช้ภาษา ที่สะท้อนวัฒนธรรมตามแบบโครงสร้างของสังคมไทย เป็นศิลปะในการร้อยเรียงถ้อยคำเชิงวรรณศิลป์ ผ่านขนบนิยมในภาษา เพื่อสื่อความให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการสื่อสารของผู้คนในชีวิตประจำวัน รวมทั้งงานเขียนแต่ละประเภทที่มีความแตกต่างกัน จำเป็นต้องเรียนรู้และใช้ถ้อยคำอย่างถูกต้องเหมาะสม คำนึงถึงประโยค โอกาส และบริบท เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการสื่อสารกันในสังคม โดยมีเนื้อหาสาระ 8 ประเด็น ได้แก่ คำชนบ คำเลียง คำพวน คำเฉพาะ คำคู่คำเคียง จำแนกออกเป็นคำคู่คำเคียงโบราณและคำคู่คำเคียงปัจจุบัน คำภาพพจน์ คำสัญลักษณ์ และคำสำนวน การใช้ภาษาเป็นวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของแต่ละชนชาติ ก่อเกิดความภาคภูมิใจของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษาเป็นของตนเอง โดยเฉพาะชาติไทยมีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ควรค่าแก่การสืบทอดและอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมไทยสืบไป

คำสำคัญ: ขนบนิยม, อัตลักษณ์, ภาษาไทย

Abstract

This article aimed to analyze language usage that reflected the culture according to the structure of Thai society and the art of arrangement of literary words through popular language in order to create the mutual understanding of

* Received 4 June 2019; Revised 21 June 2019; Accepted 21 June 2019

the communication of people in daily life including each type of different writing that needed to be learnt and used correctly by taking into account the sentences, opportunities and contexts in order to maximize the effectiveness of communication in society which consisted of 8 contents as follows: convention, circumvent, spoonerism, terminology, pairs, which was divided into two as ancient pair and current pair, imagery, symbol, and idiom. The Thai nation was used culture and identity of both spoken and written which proud of their own languages to be deserved as a cultural heritage.

Keywords: Convention, Identity, Thai language

บทนำ

มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคม ย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องมีการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้สื่อสารกับผู้รับสาร ฉะนั้น ภาษาจึงมีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้คนอยู่ตลอดเวลา

ภาษา เป็นสิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาชั้นยอดของมนุษย์ โดยสามารถพัฒนาเสียงที่เปล่งออกมาให้กลายเป็นเครื่องมือใช้สื่อความคิด ความรู้สึก ความต้องการของตนให้ผู้อื่นได้รับรู้และสามารถสื่อสารกันได้ มนุษย์ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและทำความเข้าใจกันในหมู่ชนที่ใช้ภาษาเดียวกันได้ ซึ่งทำให้สามารถพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ ความรู้ ความสามารถในการหาเลี้ยงชีพและความสามารถอื่น ๆ อีกหลากหลาย รวมทั้งสามารถพัฒนาความรู้ ความคิด จิตใจ คุณธรรม ความเชื่อ ศิลปะ เป็นต้น จนแตกต่างจากสัตว์ทุกชนิดและเป็นผู้ครองโลกได้ก็ด้วยภาษาของมนุษย์นี้เอง ภาษาจึงเป็นส่วนสำคัญของความเป็นมนุษย์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของ ภาษา ไว้ว่า “น. ถ้อยคำที่ใช้พูดหรือเขียนเพื่อสื่อความของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ภาษาไทย ภาษาจีน หรือเพื่อสื่อความเฉพาะวงการ เช่น ภาษาราชการ ภาษากฎหมาย ภาษาธรรม; เสียง ตัวหนังสือ หรือกิจการที่สื่อความได้ เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาท่าทาง ภาษามือ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) กล่าวถึง “ภาษา คือ เสียงพูดหรือสัญลักษณ์ที่มนุษย์ใช้สื่อสารทำความเข้าใจกัน

ระหว่างมนุษย์กลุ่มเดียวกัน เผ่าเดียวกัน ทั้งเสียงพูดและสัญลักษณ์ (ตัวอักษรหรือท่าทาง) ต้องเข้าใจตรงกัน สื่อความหมายเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง” (ธวัช ปุณโณทก, 2553)

ภาษาเป็นวัฒนธรรม เมื่อมีความเปลี่ยนแปลงที่กระทบวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ความคิด หรือวัฒนธรรมอื่นที่เข้ามากระทบ ภาษาย่อมเปลี่ยนแปลง ความเปลี่ยนแปลงนี้มีใช้ทำลายภาษา แต่เป็นความเปลี่ยนแปลงบนฐานภาษาเดิม และเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สื่อวัฒนธรรมที่รับใหม่ได้ หากเราพิจารณาความเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมทางภาษาดังแต่ต้น จะเห็นว่า คำของวัฒนธรรมเดิมและวัฒนธรรมใหม่ที่ปนกันอยู่ในจารึกสุโขทัยหลายเรื่อง ซึ่งเป็นวัฒนธรรมเดิมที่วิถีชีวิตและความเชื่อแสดงออกด้วยภาษาวัฒนธรรมเดียวกัน (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2560)

อาจกล่าวได้ว่า ภาษาเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อใช้ในการสื่อสาร ทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการบันทึกและถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง การใช้ภาษาจึงเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของสังคมด้วย ผู้ใช้ภาษาจึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมไปพร้อม ๆ กัน การใช้ภาษานั้น ๆ จึงจะสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้บุญยงค์ เกศเทศ ได้กล่าวว่า มนุษย์สามารถแสดงออกทางภาษา โดยการใช้วจนภาษาและอวจนภาษา เพื่อการรับรู้ความหมายร่วมกัน ทั้งพูดและเขียน มีระเบียบวิธีคิดหลากหลายลักษณะ ซึ่งมักได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อ ค่านิยม สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่าง ๆ ปัจจุบันมีสื่อทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ทางอินเทอร์เน็ต ตลอดจนเครื่องมือสื่อสารหลากหลายชนิด ที่สะดวกสบายในการแสดงออกทางภาษา จำเป็นอย่างยิ่ง ที่ผู้แสดงออกทางภาษาจะต้องศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาภาษาให้สอดคล้องและต่อเนื่อง ทั้ง ฟัง พูด อ่าน และเขียน ให้สามารถใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตได้ดี (บุญยงค์ เกศเทศ, 2557)

ดังนั้น มนุษย์ทุกชนชาติใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารสารเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด อารมณ์ความรู้สึก หรือประสบการณ์ ซึ่งแต่ละสังคมมีภาษาที่แตกต่างกัน และได้สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น จนกลายเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ธรรมชาติของภาษามีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย โดยเฉพาะยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและพัฒนาอย่างกว้างไกล

ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ พร้อมทั้งสื่อหลากหลายประเภทที่มีประสิทธิภาพสูง ทั้งนี้ เพื่อให้ก้าวทันกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยเสียง คำ การสร้างคำ ระดับภาษา ประเภทของประโยค มีลักษณะเฉพาะต่างจากภาษาอื่น ๆ รวมถึง สำนวน โวหาร ภาพพจน์ สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมผ่านความงามของภาษาที่ทรงคุณค่ายิ่ง ภาษาจึงเป็น หัวใจของวัฒนธรรม หากปราศจากภาษาแล้ว ก็ไม่สามารถสืบทอดวัฒนธรรมไทยได้ ภาษายัง ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีของผู้คนในชาติ กล่าวคือ ภาษาช่วยธำรงสังคม ในการอยู่ร่วมกัน ของมนุษย์ในสังคมนั้น ๆ ต้องรู้จักใช้ภาษาแสดงไมตรีจิต ด้วยการทักทาย พุดคุยกัน ภาษา แสดงความเป็นปัจเจกบุคคล เป็นการแสดงลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล มีอุปนิสัย สติปัญญา ที่แตกต่างกัน ภาษาช่วยพัฒนามนุษย์ โดยการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ประสบการณ์ซึ่งกันและ กันเพื่อทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมพัฒนาขึ้น ภาษาช่วยกำหนดอนาคต เช่น การวางแผน หรือกำหนดการต่าง ๆ รวมถึงภาษาช่วยจรรโลงใจ มีความไพเราะ สนุกสนาน ทำให้มนุษย์ชื่น บาน การใช้ภาษาไทยจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องการใช้ถ้อยคำอย่างถูกต้อง เหมาะสมในการสื่อ ความทั่วไป หรือเพื่องานวิชาการ งานเขียนตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ มักมีข้อกำหนด หรือกรอบ เกณฑ์ไว้เฉพาะงานเขียนแต่ละประเภท หากใช้ถ้อยคำผิดแบบ ผิดคำ โดยไม่รู้กาลเทศะ อาจถูก ตำหนิได้ กล่าวได้ว่าในทุกงานเขียน ย่อมต้องมีขนบธรรมเนียมนิยมที่แตกต่างกัน อาจจำแนกได้ ดังนี้

คำชนบ

ชนบ เป็นคำนาม หมายถึง แบบอย่าง, แผน, ระเบียบ, กลีบ, รอยที่พับ (ของสมุดข่อย หรือผ้าจีบ หรือจีวร เป็นต้น) ส่วน ขนบธรรมเนียม หมายถึง แบบอย่างที่ยึดกันมา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

คำชนบเป็นลักษณะการใช้ภาษาอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งต้องเกิดสถานการณ์ใดสถานการณ์ หนึ่งขึ้นมาก่อน จึงจะกำหนดภาษาชนบขึ้นมาได้ อาทิ เมื่อเกิดเหตุการณ์อย่างนี้ขึ้นมา ต้องใช้ ภาษารูปแบบนี้เท่านั้น หากไม่ใช้ภาษาตามแบบอย่างที่กำหนด อาจเป็นเรื่องแปลก และไม่เป็น ที่ยอมรับในสังคม เช่น ภาษาชนบชาติตะวันตกว่า “Thank You : You are welcome” ซึ่งจะ ใช้อย่างอื่นไม่ได้ ส่วนไทยมีภาษาชนบว่า “ขอบคุณครับ ไม่เป็นไร” (บุญยงค์ เกศเทศ, 2548)

ภาษาชนบ้นั้นเกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน จึงสามารถพูดหรือใช้ภาษานั้นได้ตามที่ผู้คนในสังคมส่วนใหญ่ใช้สื่อสารกัน เช่น การเข้าเยี่ยมหรือแสดงความยินดีเมื่อคลอดบุตร ชาวตะวันตกมักจะเข้าเยี่ยมก่อนคลอด นิยมใช้ภาษาว่า “She is Sure cutie” หมายถึง น่ารักจัง ส่วนชาวไทยมักเยี่ยมเมื่อคลอดแล้ว และพูดเมื่อพบทารกแรกเกิดว่า “น่ารักเกลียดน่าซัง” เนื่องจากคนไทยมีความเชื่อที่ปลูกฝังมาแต่โบราณ ห้ามชมทารกแรกเกิดว่า “น่ารัก” เพราะภูติผีวิญญาณจะมากลักขโมยลูกไป ทำให้เด็กงอแง หรืออาจไม่สบายได้ จึงแก้เคล็ดด้วยการพูดว่า “น่ารักเกลียดน่าซัง” ทำให้ผีไม่มารบกวน สังเกตจากปู่ย่าตายายมักไม่ชมเด็กว่าน่ารัก หากแต่พูดว่า “น่ารักเกลียดน่าซัง” แทน ซึ่งความหมายของคนเฒ่าคนแก่ หมายถึง “น่ารักน่าเอ็นดู” ถือเป็นปฏิพจน์หรือคำที่มีความหมายตรงกันข้าม นอกจากนี้ ชนบทไทยนิยมใช้กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่า เก่งมาก, ยินดีด้วยนะ, ขอให้โชคดี, คุณพระคุ้มครอง, กินข้าว กินปลา หรือยัง, จะรีบไปไหน ตีมน้ำตีมน้ำท่าเสียก่อน เป็นต้น ส่วนชนบชาติตะวันตก เมื่อเห็นคนล้ม มักถามว่า Are you O.K. ? คนที่หกล้มต้องตอบว่า I’m fine ส่วนไทยมีชนบททางภาษาว่า “เป็นอะไรหรือเปล่า เจ็บไหม” หรือในบางครั้งอาจยิ้ม หัวเราะ ก่อนที่จะเข้าไปช่วยเหลือ

คำชนบลักษณะต่าง ๆ ของไทย ตัวอย่าง เช่น เมื่อสอบได้ ใช้ถ้อยคำว่า “ดีใจด้วยนะ เก่งจริง ๆ ” เมื่ออวยพรวันเกิด ใช้ถ้อยคำว่า “สุขสันต์วันเกิด” เมื่อได้รับอุบัติเหตุ ใช้ถ้อยคำว่า “หมดเคราะห์หมดกรรมแล้ว” หรือ เมื่อซื้อขนมหรือสิ่งของมาฝาก ใช้ถ้อยคำว่า “ไม่น่าลำบากเลย” เป็นต้น

จากตัวอย่างที่กล่าวมา เป็นชนบทภาษาที่แตกต่างกันของแต่ละชนชาติที่ผู้คนส่วนใหญ่นิยมในสังคมนั้น ๆ และเป็นแนวปฏิบัติในทางเดียวกัน

คำเลียง

เลียง เป็นคำกริยา หมายถึง “ลักษณะอาการที่เบี่ยงออกไปจากทางหรือแนวเดิม เช่น คำนี้น่าไม่สุภาพเลียงไปใช้คำอื่น เจ้าหน้าที่ไม่ต้องการยิ่งให้ถูกผู้ประท้วงจึงยิ่งเลียงไปทางอื่น ขับรถเลียงลงข้างทางเพื่อไม่ให้ชนวัวที่ยืนขวางถนน, โดยปริยายหมายถึงลักษณะที่คล้ายคลึง เช่น เลียงงาน เลียงกฎหมาย เลียงภาษี เลียงบาลี” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

การเลือกใช้คำในสังคมนั้น มีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงหลายประการ ในตำราการใช้ภาษาโดยทั่ว ๆ ไป มักสอนว่า การใช้ภาษาที่ดีต้องคำนึงถึงวัยวุฒิ คุณวุฒิ ชาติวุฒิ เพศ ความสัมพันธ์

กาลเทศะ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ คนคนเดียวกัน หรือสิ่งของอันเดียวกัน อาจมีคำที่ใช้เรียกหลายอย่าง โดยที่ผู้ใช้ต้องรู้จักเลือกใช้คำที่เหมาะสม ในยุคสมัยหนึ่งคำบางคำอาจถือว่าไม่สุภาพ จึงต้องหาคำอื่นมาใช้แทน เช่น ผักบุง ใช้แทนว่า ผักทอดยอด, ผักกระเฉด ใช้แทนว่า ผักรูนอน, ผักตบ ใช้แทนว่า ผักสามหาว, ปลาช่อน ใช้แทนว่า ปลาหาง, ตากแดด ใช้แทนว่า ผึ่งแดด (นิตยา กาญจนวรรณ, 2554)

นอกจากนี้ คำบางคำ ยังมีระดับการใช้อีกด้วย ในกรณีที่ต้องการใช้ภาษาอย่างเป็นทางการ เช่น แม่ ใช้แทนว่า มารดา, หมา ใช้แทนว่า สุนัข, หมู ใช้แทนว่า สุกร และวัว ใช้แทนว่า โค เป็นต้น

คำเลียงเป็นลักษณะการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายไม่ตรงตามตัวอักษร หากมีความหมายโดยนัย อาจมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกว่าเป็นถ้อยคำที่มีความสุภาพ หรือเพื่อให้เกิดความสบายใจ ซึ่งนับเป็นวิธีการใช้ภาษาวิธีพิเศษในสังคมวัฒนธรรมไทย การใช้คำเลียงอาจใช้เพื่อลดความรุนแรงของคำนั้น ๆ ได้ เช่น ใช้คำว่า “เสีย” แทนคำว่า “ตาย” หรืออาจใช้เพื่อให้เกิดความสุภาพ เช่น ขอเข้าห้องน้ำหน่อยนะ (ปัสสาวะ, อุจจาระ) หรือใช้เนื่องจากความเกรงใจ เช่น การประกวดสาวประเภทสอง (กะเทย), เมียสวมเขาหรือผัวสวมเขา (มีซู้), โรคเนื้อร้าย (มะเร็ง) เป็นต้น

การใช้ภาษาคำตรงและภาษาคำเลียง เพื่อให้เกิดความสุภาพ และรักษาน้ำใจเพื่อนมนุษย์ตามแบบโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมไทย ตัวอย่างเช่น

ภาษาคำตรง “ไม่ได้พบกันหลายปีดูอ้วนขึ้นนะ” ส่วนภาษาคำเลียงนั้น ใช้ว่า “ไม่ได้พบกันตั้งนานเธอดูมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์ขึ้นนะ”

ภาษาคำตรง “บ้านเธอกวาดบ้างหรือเปล่า ทำไม่ฝุ่นเยอะมาก” ภาษาคำเลียงใช้ว่า “บ้านอยู่ใกล้ถนนนี่เหนื่อยนะกวาดเท่าไรฝุ่นก็ยังไม่หมด”

ภาษาคำตรง “รู้ว่าตัวเองเสียงไม่ดี ยังมีหน้าออกร้องเพลงหน้าชั้นอีก” ภาษาคำเลียง ใช้ว่า “เธอเป็นคนเก่ง กล้าแสดงออก สามารถออกไปร้องเพลงหน้าชั้นได้”

ภาษาคำตรง “ห้องนอนนี้รกรุงรังจังเลย ยังกับรังหนู” ส่วนภาษาคำเลียง ใช้ว่า “ห้องนอนของเรามีข้าวของเครื่องใช้เยอะแยะจนทำให้ห้องดูแคบไป”

ภาษาคำตรง “น้ำดื่มบ้านเธอจืด ๆ ยังไม่รู้ ตักน้ำคลองมาให้กินหรือเปล่า” ภาษาคำเลียง ใช้ว่า “บ้านเธอคงตม่น้ำกินใช้ไหม รู้สิกรสจะไม่เหมือนน้ำฝน”

ภาษาคำตรง “สามิตายไม่ถึงเดือน เธอหน้าระรื่นเหมือนไม้โคกเศร้า” ภาษาคำเลียง ใช้ว่า “เธอเป็นผู้หญิงที่เข้มแข็ง ทำใจได้เก่งมาก แม้จะเพิกสูญเสียสามปีก็ยังยิ้มได้”

ภาษาคำตรง “อ้วนยังกับตุ่ม ยังใส่กระโปรงทรงส้มอีก ดูไม่ได้เลยเธอ” ภาษาคำเลียง ใช้ว่า “กระโปรงทรงส้มใส่แล้วดูสบายดี แต่ถ้าใส่กระโปรงทรงตรงจะทำให้เธอดูสูงโปรงขึ้นเยอะ”

ภาษาคำตรง “เด็กชายแดง พ่อแม่เธอไม่สั่งสอนหรือไง พุดจากับผู้ใหญ่ไม่มีทางเสียงเลย” ภาษาคำเลียง ใช้ว่า “เวลาพุดจากับผู้ใหญ่ แดงต้องพุดจาให้มีทางเสียงจึงจะไพเราะน่าฟัง”

เห็นได้ว่า จากตัวอย่างข้างต้น ภาษาคำเลียงยังมีอีกหลายลักษณะ มักมีแนวคิดขึ้นก่อนแล้วจึงเกิดเป็นภาพตามภายหลัง เป็นการใช้ภาษาในเชิงสร้างสรรค์อย่างมีปฏิภาณไหวพริบ โดยการพุดหรือเขียนในลักษณะที่ต้องการสื่อความหมายอย่างหนึ่ง แต่พุดหรือเขียนอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะสื่อความได้หลายลักษณะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยขนบวัฒนธรรมของไทยเอื้อต่อการใช้คำเลียงมากกว่ากล่าวตรง ๆ จึงมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้ภาษาให้ดูสุภาพ แต่ยังคงความหมายเดิมหรือข้อเท็จจริงเดิมอยู่

คำผวน

คำผวน เป็นคำนาม หมายถึง “คำที่พุดทวนกลับได้ เช่น ตกที่อิฐ ผวนเป็น ดิดที่อก” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

คำผวน คือ การนำคำตั้งแต่สองพยางค์ขึ้นไปมาสลับเสียงสระกันระหว่างคำหน้ากับคำหลัง โดยที่คงเสียงพยัญชนะต้นและเสียงวรรณยุกต์ไว้ตำแหน่งเดิม เช่น ตายาย ผวนเป็น ตายยา, ฟีน้อง ผวนเป็น ฟ่องนี้, ดอกขี้เหล็ก ผวนเป็น เด็กขี้หลอก เป็นต้น

การเล่นคำผวนมีมาช้านาน จากหลักฐานที่ปรากฏครั้งแรก สมัยกรุงศรีอยุธยา ตอนกลาง ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ดังโคลงกระทู้ที่เชื่อกันว่าศรีปราชญ์เป็นผู้แต่ง ดังนี้

เปทะลู่ อยู่ถ้ำ	มีถม
แปะห่ม อยู่ตม	ไต่ไม้
มาแดง แกว่งหางม	หาคู่

นาปล้ำ น้ำจิ้มให้

รสลิ้มชิมลอง

(โคลงกระทู้ : ศรีปราษฎ์)

โคลงดังกล่าว มีลักษณะพิเศษอยู่กับการนำคำพวนมาวางไว้ที่ต้นบาทของโคลงทั้งสี่บาท ได้แก่ เปทะลู่ ผวนมาจาก ปูทะเล, แปะห่ม ผวนมาจาก ปูแสม, มาแดง ผวนมาจาก แมงดา และนาปล้ำ ผวนมาจาก น้ำปลา นอกจากนี้ สุนทรภู่ ได้ประพันธ์เป็นคำพวน โดยแต่งเป็นโคลงสี่สุภาพ เพื่อให้ได้ตอบบุคคลที่ปรามาสว่าตนนั้นไม่มีความสามารถในการแต่งโคลงสี่สุภาพได้ดังตัวอย่าง

เจนนิงโอมาเว้งเว้า

วูกา

รูกักบาว เมิงแตैया

มูไ้

ปิดเซ็นจะมูซ่า

เคราหู่

อะแต่จะตอบให้

ซีพม้วยม้งรณอ

(โคลงสี่สุภาพ : สุนทรภู่)

จากโคลงข้างต้น หากผู้ที่ไม่มีความรู้ในการพวนคำ อาจไม่สามารถที่จะเข้าใจความหมายที่แฝงอยู่ในโคลงบทนี้ได้ คำพวนในโคลงดังกล่าว มีดังนี้

เจนนิงโ

ผวนมาจาก

โฉนเอ็ง

วูกา

ผวนมาจาก

ว่ากู

รูกักบาว

ผวนมาจาก

ราวักบูกู

เมิงแตैया

ผวนมาจาก

มาแต่เอ็ง (เอ็ง แปลว่า ป่า)

มูไ้

ผวนมาจาก

ไม่รู้

ปิดเซ็น

ผวนมาจาก

เป็นศิษย์

มูซ่า

ผวนมาจาก

มาสู่

เคราหู่

ผวนมาจาก

ครูเฒ่า

อะแต่จะตอบ

ผวนมาจาก

ชอบแต่จะเตะ

ม้งรณอ

ผวนมาจาก

มรณา

คำที่ผวนแล้ว อาจมีความหมายหรือไม่มีความหมายก็ได้ คำผวนบางคำที่มีความหมายทุกส่วน ตัวอย่างเช่น หมาตาย ผวนมาจาก หมาตา, น่องรัก ผวนมาจาก นักร้อง, ไกล้ม้วย ผวนมาจาก กลัวยมัย มักถูกนำไปเล่น หรือนำไปใช้ในภาษา เช่น ใช้เล่นปริศนาคำทาย หรือ “พะหมี่” ในท้องถิ่นภาคใต้ ตัวอย่างเช่น อะไรเอ่ย แจกชาย ไทยเขียน คำตอบคือ เทียนไข, แมวอะไรขี่เมา คำตอบคือ แมวเล่า (เมาแล้ว) ใช้ตั้งชื่อเพลง ตัวอย่างเช่น นักร้องน่องรัก น่องรักนักร้อง รวมถึง ใช้เป็นนามปากกา ตัวอย่างเช่น คิดลิก เป็นคำกล่าวของชาวบ้านเมื่อกล่าวถึงโครงการ ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า คำผวนเป็นคำพิเศษอีกลักษณะหนึ่ง มีในข้อความในวรรณคดีเรื่อง “ราชาธิราช” ตอนหนึ่งว่า “โลหิตสตรีนั้นกระเด็นขึ้นมา กลายเป็นอสรพิษสี่ตัวสองหน” โฉนจึงไม่ใช้ว่า “แปดตัว” หรือ “สี่คู่” นับเป็นสุนทรียลักษณ์ที่น่าสนใจยิ่ง ป้ายที่กรมทางหลวงเขียนไว้แห่งหนึ่งมีข้อความว่า “ห้ามรถบรรทุกทุกแปดตันผ่าน” ก็คงใช้ไม่ได้หากนำเกณฑ์ของ “คำผวน” มาพิจารณา แต่ก็มีสะพานบางแห่งเขียนว่า “ห้ามรถบรรทุกสี่ตันสองหนผ่าน” ก็ดูเก๋ไปอีกลักษณะหนึ่ง (บุญยงค์ เกศเทศ, 2548)

อนึ่ง มีเอกสารเก่าฉบับหนึ่ง นัยว่าต้นฉบับมาจากเมืองนครศรีธรรมราช มีชื่อว่า “สรรพลีหวน” มีเนื้อหาทำนองนิทาน ยกตัวอย่าง “นครั้งยังมีเท่าผีแท่น กว้างยาวแสนหนึ่งคืบ สืบยศลา” ผู้แต่ง คือ

ขุนพรหมโลก (นามแฝง) ซึ่งเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ล้วนแต่งเป็นคำผวนทั้งสิ้น หากแต่เป็นวรรณกรรมต้องห้าม เนื่องจากขัดต่อจารีตของสังคมไทย ที่ไม่นิยมให้กล่าถึงเรื่องเพศอย่างเด่นชัดนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม คำผวนนั้นสะท้อนความคิดสร้างสรรค์ทางภาษาของชาวไทย เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ขบขัน หากแต่ผู้ใช้ต้องระมัดระวัง เพราะอาจกลายเป็นคำหยาบ และเกือบทุกคำสามารถผวนได้ เช่น พักรบ, ช่องห้าสี, ครูสำรวย, หอกสามสี เหล่านี้เป็นต้น สะท้อนวัฒนธรรมไทยประการหนึ่งว่า ชาวไทยนั้นไม่นิยมพูดเรื่องเพศหรือการพูดคำหยาบในที่สาธารณะ นับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมทางภาษาของไทยที่มีคุณค่ามิใช่น้อย

คำเฉพาะ

ถ้อยคำที่ชาวไทยใช้เรียกพฤติกรรมหรือบอกเรื่องราวต่าง ๆ และสามารถจำแนกรายละเอียดให้เห็นลักษณะหรือกรรมวิธีเด่นชัด เช่น ถ้อยคำที่เกี่ยวกับการปรุงอาหาร มีผัด เผา ปิ้ง จี่ ย่าง อบ ยำ ทอด ต้ม หลน ลาบ ลู๋ ฉู่ฉี่ เจียว หมก งบ อ่อม นึ่ง ซุป พล่า ก้อย เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ที่เอื้อต่อการประกอบอาหารของชนชาติไทยในทุกภูมิภาค

อย่างไรก็ดี ประเทศไทยเป็นชาติที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ต้องอาศัยน้ำฝน และด้วยเหตุนี้จึงเรียกลักษณะของฝนที่ตกลงมาได้หลายลักษณะ เช่น ฝนโปรย ฝนพริ้ว ฝนไล่ช้าง ฝนชะช่อมะม่วง ฝนชะลาน ฝนตกหิมิ ๆ ฝนหลงฤดู ฝนสั่งฟ้า ฝนตกปรอย ๆ ฝนตกเปาะเปาะ เป็นต้น ถือเป็นคำงดงามแสดงให้เห็นภาพ อีกทั้งได้ยินเสียงด้วย

คำเฉพาะวิชา เป็นคำที่คิดขึ้นเพื่อใช้ในวิชาแขนงใดแขนงหนึ่ง โดยเฉพาะหน่วยงานหรือบุคคลใดในวงการอื่นมักไม่เข้าใจ เช่น งบดุล กระสวน ระเบียบ เป็นต้น

คำเฉพาะอาชีพ เป็นคำที่ใช้กันในอาชีพเฉพาะนั้น ๆ และมักเข้าใจกันในหมู่หรือกลุ่มนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น อาชีพเกี่ยวกับกฎหมาย เช่น สำนวนคดี ข้อหา คำพิพากษา เป็นต้น อาชีพเกี่ยวกับธุรกิจ เช่น การผูกขาด ค่าเสื่อมราคา ตลาดหุ้น เป็นต้น อาชีพเกี่ยวกับแพทย์ เช่น ซีซียู แอดมิท ไอซียู โออาร์ ซีทีสแกน เป็นต้น (นิตานาจ โสภภาพล, 2560)

คำที่มีความหมายว่า “กิน” มีหลายลักษณะตามพฤติกรรมของผู้คนแต่ละคน ที่สะท้อนให้เห็นว่า ภาษาเป็นเครื่องแสดงระดับวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษานั้น ๆ เช่น กิน, ทาน, รับประทาน, ฉั่น, เสวย, หม่ำ, แดก, ฟาด, ยัด, กระตอก, สวาปาม, สะแตกหรือซี้แตก และสวบ (ภาษาถิ่นอีสาน), แดกเลือด (ภาษาถิ่นใต้) เห็นได้ว่า คำเหล่านี้ไม่ได้บอกเฉพาะความหมายเท่านั้น หากแต่ยังบอกถึงอารมณ์ ความรู้สึก พฤติกรรม และระดับวัฒนธรรมของผู้ใช้อีกด้วย

คำอื่น ๆ ที่มีความหมายทำนองเดียวกัน สามารถเลือกมาใช้ให้เหมาะสมกับรูปประโยค โอกาส และบริบท เช่น

คำที่มีลักษณะเคลื่อนไหว เช่น ขยับ กระถด เขยิบ เคลื่อน เขยื้อน ถอย กระเถิบ เขย่า

คำที่มีลักษณะปิดบัง เช่น แอบ แฝง บัง เร้น ลีลับ ซ่อน

คำที่มีลักษณะอาการทำร้ายของชาย เช่น ชก ต่อย ฟาด ถีบ ถอง อัด ตะ กระทุ้ง ทุบ

คำที่มีลักษณะอาการทำร้ายของหญิง เช่น ถีบ กระแทก กระทุบ ทูบ ตี หยิก ช่วน ทิ้ง กระชาก

คำที่มีลักษณะที่ไม่ตรง เช่น โค้ง งอ คด เลี้ยว หยิก หยอง หัก หยัก เบี้ยว บิด ค่อม โกง งอน ค่อม แอน คอด เว้า เป็นต้น

นอกจากนี้ คำเฉพาะของผลไม้ในประเทศไทย ก็ยังมีชื่อที่แสดงให้เห็นถึงความหมาย ลักษณะ ที่สื่อไปถึงวัฒนธรรม และวิถีการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย เช่น ชื่อมะม่วง พันธุ์ต่าง ๆ มี อกร่อง, น้ำดอกไม้, พิมเสน, หมอนทอง, ลิ้นงูเห่า, แรด, หัวช้าง, เขียวเสวย, ทะวาย, สามฤดู, หนองแซง หรือชื่อทุเรียนพันธุ์ต่าง ๆ มี หมอนทอง ชะนี ก้านยาว เป็นต้น

ดังนั้น ผู้ใช้ควรเลือกใช้คำให้เหมาะสมกับประโยคและบริบทด้วย

คำประกอบ

ในภาษาไทย มีวิธีประกอบรูปคำให้มีความหมายต่าง ๆ โดยตั้งคำเดิมและคำหลักไว้แล้ว นำคำอื่น ๆ มาเรียงต่อกันให้มีความหมายผิดแผกแตกต่างกัน ในปัจจุบันนี้ผู้คนเกือบจะลืมถ้อยคำเหล่านั้นกันแล้วจึงขอยกมาตัวอย่างคำ เพื่อให้เห็นว่าคำในภาษาไทยมีความหมายหลายประการ และสามารถเลือกคำเพื่อนำมาใช้ในงานเขียนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เช่น

1. คำประกอบเกี่ยวกับอริยาบถ เช่น เดิน, ยืน, นั่ง และนอน ดังนี้

1.1 เดิน

เดินตลาด หมายถึง วิ่งค้นหาผู้ซื้อขาย, เดินแต้ม หมายถึง ใช้วิธีอันแยบคาย ใช้วิธีอันได้เปรียบ, เดินโต๊ะ หมายถึง ยกอาหารมาให้ผู้นั่งโต๊ะรับประทาน, เดินทุ่ง หมายถึง ตะลุยไป (ใช้ในการอ่าน แต่งหรือแปลหนังสือ), เดินธุระ หมายถึง ไปประกอบกิจการงานแทน, เดินสะพัด หมายถึง กระแสรวน (ใช้กับเงิน), เดินนา หมายถึง สำรวจนาเพื่อเรียกเก็บภาษีอากร, เดินป้าย หมายถึง ส่งหนังสือ, เดินหน หมายถึง ไปในอากาศ ชื่อเทวดาที่อยู่ระหว่างสวรรค์กับพื้นดิน, เดินเหิน หมายถึง วิ่งเดินเพื่อขอความช่วยเหลือ, เดินรถ หมายถึง ทำธุระเกี่ยวกับการขนส่ง เป็นต้น

1.2 ยืน

ยืนเครื่อง หมายถึง เรียกผู้แสดงละครเป็นตัวพระ, ยืนชิงช้า หมายถึง เรียกข้าราชการที่เป็นประธานในพิธีโล่ชิงช้าแทนพระมหากษัตริย์, ยืนต้น หมายถึง เรียกต้นไม้ใหญ่ที่

มีผลและอายุยืนนาน, ยืนพื้น หมายถึง คงที่อยู่เสมอ คงยึดหลัก หรือแบบอยู่เสมอ, ยืนยง หมายถึง คงอยู่นาน, ยืนยัน หมายถึง พุดคงคำใดแน่นแฟ้น รับรู้เห็นด้วยแน่นอน, ยืนยาม หมายถึง ยืนเฝ้ายาม, ยืนโรง หมายถึง เรียกผู้แสดงเป็นตัวละครตัวใดตัวหนึ่งประจำออกซ้ำ ๆ เป็นต้น

1.3 นั่ง

นั่งซัง หมายถึง เข้าอยู่ในที่ซึ่งไม่มีใครทำอันตรายได้แล้ว, นั่งทาง หมายถึง ดักคอย ทำร้ายกลางทาง นั่งคอยระวังเหตุ, นั่งปรก หมายถึง นั่งสมาธิ, นั่งเมือง หมายถึง ครองเมือง, นั่งร้าน หมายถึง ร้านที่สร้างขึ้นสำหรับการก่อสร้างพระเจดีย์ ตึก หรือ อาคาร, นั่งห้าง หมายถึง นั่งบนเรือนที่ผูกขึ้นบนต้นไม้คอยยิงสัตว์, นั่งโป่ง หมายถึง นั่งบนห้างคอนยิงสัตว์ที่มากินโป่ง เป็นต้น

1.4 นอน

นอนกัน หมายถึง อาการที่ผลหรือกากในของเหลวลงไปอยู่กันภาชนะ, นอนกิน หมายถึง ไม่ทำงานโดยมีผลประโยชน์ทางดอกเบี้ย, นอนตาไม่หลับ หมายถึง นอนหวาดต่อภัย หรือเป็นทุกข์, นอนนก หมายถึง นิ่งหลับ, นอนโรง หมายถึง นอนค้างคืนล่วงหน้าก่อนเวลา, นอนเวร หมายถึง ผลัดเปลี่ยนกันมานอนรักษาการณ์นอกเวลา, นอนหลับทับสิทธิ์ หมายถึง ไม่ใช้สิทธิ์ที่ตนมีอยู่เมื่อถึงคราวควรใช้, นอนวัน หมายถึง หมุนเร็วเพียงตรง (ใช้เรียกลูกข่างที่หมุนเร็ว)

2. คำประกอบเกี่ยวกับอวัยวะต่าง ๆ เช่น หน้า, ปาก, ตา และใจ ดังนี้

2.1 หน้า

หน้ากระดาน หมายถึง มีลักษณะเป็นแนวยาวเหมือนกระดาน, หน้าแง หมายถึง ส่วนของหน้าที่อยู่ระหว่างหัวคิ้ว, หน้าถ้ง หมายถึง หน้าร้านหรือโรงที่เปิดปิดด้วยกระดานเป็นแผ่น ๆ, หน้ามอด หมายถึง หน้าซึ่งมีรอยแผลเป็นปรุ ๆ เป็นต้น

2.2 ปาก

ปากกล้า หมายถึง พุดไม่เกรงกลัวใคร, ปากแข็ง หมายถึง เลียงเก้ง, ปากคม หมายถึง พุดจาเผ็ดร้อน, ปากคำ หมายถึง คำให้การ, ปากจัด หมายถึง พุดโต้เถียงไม่หยุดปาก, ปากตลาด หมายถึง ถ้อยคำค่อยข้างหยาบคาย ที่ใช้ได้เถียงกันในที่ประชุมชน, ปากสว่าง หมายถึง มักพุดเปิดเผยความลับง่าย ๆ เป็นต้น

2.3 ตา

ตากบตาเขียด หมายถึง ใช้เปรียบข้าวที่หุงดิบ ๆ สุก ๆ, ตาขาว หมายถึง แสดงอาการกลัว, ตาเขียว หมายถึง แสดงอาการโกรธ, ตามด หมายถึง รูเล็ก ๆ ที่น้ำซึมออกมาได้, ตาเอกหมายถึง เรียกคนที่มีตาไม่สามัคคีกัน เป็นต้น

2.4 ใจ

ใจกลาง หมายถึง ศูนย์กลาง, ใจกว้าง หมายถึง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และชอบรู้จักคนมาก, ใจขุน หมายถึง ไม่สบาย, ใจแข็ง หมายถึง ไม่ยอมง่าย ๆ, ใจความ หมายถึง ส่วนสำคัญของเรื่อง, ใจคอ หมายถึง อหิยาศัย, ใจขึ้น หมายถึง รู้สึกอึดอัดแน่นในอกอยู่เสมอไม่เคลื่อนไหว, ใจปลาซิว หมายถึง ใจไม่อดทน, ใจเพชร หมายถึง ใจแข็ง, ใจไม่ไ้ระกำ หมายถึง ไม่เมตตาการุณาหรือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผู้ใด เป็นต้น

เห็นได้ว่า ภาษาไทยเป็นภาษาที่ร่ำรวยคำ สามารถนำคำมาต่อเนื่องกัน เกิดเป็นคำใหม่ที่มีความหมายที่ค่อนข้างละเอียดชัดเจนมากยิ่งขึ้น

คำคู่คำเคียง

คำคู่คำเคียงโบราณ

คำคู่คำเคียง เป็นถ้อยคำที่กล่าวในเชิงคล้องจองสัมผัสกัน มีจังหวะน้ำหนักคำได้เหมาะสมและมีความหมายในเชิงปรารถ ไม่เน้นหนักหรือจริงจัง (บุญยงค์ เกศเทศ, 2548)

ถ้อยคำที่มีความคล้องจองกันนั้น เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวไทย โดยการแสดงออกทางภาษาได้อย่างแยบยล สะท้อนถึงวิถีชีวิตของผู้คนในยุคสมัยโบราณ ส่วนใหญ่เป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน สังเกตได้จากการแต่งกลอนเกี้ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาวนั่นเอง คำคู่คำเคียงเกิดจากการสังเกตและประสบการณ์ของผู้คนสมัยโบราณและยังคงใช้สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่น

ตืออก ชกหัว	ปึกกล้า ขาแข็ง
ข้าวยาก หมากแพง	ใส่ร้าย ป้ายสี
น้ำใส ใจคอ	ปู้ย่า ตายาย
บนบาน ศาลกล่าว	เลี้ยงดู ปูเสื่อ
ท่ามา คำขาย	ขันหมาก รากพลู

ดัดไต ไส้พุง	ถั่วโย โอชาม
ผลิตดอก ออกผล	หมูเห็ด เป็ดไก่
ผลหมาก รากไม้	โง่งง่า เต่าตุ่น
เข้านอก ออกใน	เหล้ายา ปลาปิ้ง
ข้าวปลา อาหาร	งูเงี้ยว เขี้ยวขอ
ท่ามา หากิน	เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่
บุญหนัก ศักดิ์ใหญ่	โกหก พกลม
พุกนอน หมอนอิง	นิยม ชมชอบ
ผ้าผ่อน ท่อนแพร	ดีگرام บ้านช่อง
สิ้นไร ไม้ศอก	รู้มาก ยากนาน
รู้น้อย พลอยรำคาญ	รู้น้อย พลอยยาก
งูพิษ มิตรกด	ตัดไม่ตาย ขายไม่ขาด
เห็นอก เห็นใจ	หมูไป ไก่มา

คำคู่คำเคียงปัจจุบัน

ปัจจุบันคำคู่คำเคียง มีการสร้างคำใหม่ จากการนำคำศัพท์เดิมที่มีอยู่แล้วมาใช้คู่กัน หรือเรียกว่า “คำสับคู่” โดยการนำคำใดคำหนึ่ง อาจเป็นคำต้นหรือคำท้ายของคำศัพท์เดิม จากนั้นนำมาสร้างคำใหม่ มีความหมายใหม่ การสร้างคำลักษณะดังกล่าวมีเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการสร้างสรรค์งานเขียน ซึ่งการเขียนในบางครั้งต้องใช้วงศัพท์เพื่อสร้างจินตนาการ เกิดจินตภาพ เกิดเสียงไพเราะ เกิดอารมณ์ เพื่อปลุกเร้าความคิด หรือเพื่อขยายความ ผูกศัพท์หรือสร้างคำใหม่ เรียกคำที่ผูกผสมขึ้นใหม่นี้ว่า “คำสับคู่” ซึ่งเกิดจากคำสองชุดที่มีมาแต่เดิมแล้ว นำมาสลับเปลี่ยนตำแหน่งคำ กลายเป็นคำใหม่ขึ้นมา

บุญยงค์ เกศเทศ ได้ยกตัวอย่าง “คำสับคู่” ซึ่งเกิดจากคำที่มีอยู่เดิมสองคำมาผสมกัน อาจตัดพยางค์หลังของคำแรกและตัดพยางค์หลังของคำที่สองออก หรืออาจตัดพยางค์แรกของคำที่หนึ่งและพยางค์แรกของคำที่สอง จากนั้นนำพยางค์ที่เหลือจากคำที่หนึ่งและคำที่สองมาผสมกัน จึงเกิดเป็นคำใหม่ขึ้นมาหรือเรียกว่า “คำสับคู่” (บุญยงค์ เกศเทศ, 2557) ตัวอย่างพอสังเขป ดังนี้

“ช่วงชิง

เกิดจากคำ ช่วงโชติ กับ ชิงชัง

ปอกป้อง	เกิดจากคำ ปกครอง กับ ป้องกัน
เลิศล้ำ	เกิดจากคำ เลิศเลอ กับ ล้ำค่า
เหน้อยอ่อน	เกิดจากคำ เหน้อยล้ำ กับ อ่อนแอ
ผ่อนคลาย	เกิดจากคำ พักผ่อน กับ คลื่นคลาย
ชุ่มซ้อง	เกิดจากคำ ชุ่มเคื่อง กับ คับซ้อง
ขึ้นบาน	เกิดจากคำ ขึ้นฉ่ำ กับ เบิกบาน
อ่อนซ้อย	เกิดจากคำ อ่อนโยน กับ ซดซ้อย
ยากเย็น	เกิดจากคำ ยากเข็ญ กับ เยือกเย็น
แยกย้าย	เกิดจากคำ แดกแยก กับ โยกย้าย
เศร้าหมอง	เกิดจากคำ โศกเศร้า กับ หม่นหมอง
หักท้วง	เกิดจากคำ ทักทาย กับ ท้วงติง
ขับขาน	เกิดจากคำ ขับร้อง กับ ขานเสียง
คลายแคลง	เกิดจากคำ ผ่อนคลาย กับ เคลือบแคลง
หนักแน่น/หนักหนา	เกิดจากคำ หนักหน่วง กับ หนาแน่น
ย่อนหย่อน	เกิดจากคำ ย่นย่อ กับ หย่อนยาน เป็นต้น
โง่งม	เกิดจากคำ โง่เง่า กับ งมฉาย
เหยียดยืด	เกิดจากคำ เหยียดหยาม กับ ยืดยาว
ผ่องแผ้ว	เกิดจากคำ ผุดผ่อง กับ เผื่อแผ่
วับแวว,แวววับ	เกิดจากคำ วาววับ กับ แวววาว
หลอกลวง	เกิดจากคำ หลอกหลอน กับ ล่อลวง
แปลกแยก	เกิดจากคำ แปลกปลอม กับ แดกแยก
ดับดื่น	เกิดจากคำ ดับสูญ กับ ดื่นริน
ยั่วยั้ม,ยั้มยั่ว	เกิดจากคำ ยั้มแย้ม กับ ยั่วเย้า

ตัวอย่างประโยคคำคู่คำเคียง หรือคำสลับ

ยั้มหยัน เกิดจากคำ ยั้มแย้ม กับ เย้ยหยัน ตัวอย่างประโยค “ปีศาจชั่วยั้มหยัน”

ยั้มเย้ย เกิดจากคำ ยั้มแย้ม กับ เยาะเย้ย ตัวอย่างประโยค “มันยั้มเย้ยเราเริงทุกนาที”

คลอนคลาย เกิดจากคำ สั่นคลอน กับ คลี่คลาย ตัวอย่างประโยค “ฝั่งท่าความมั่นคงมีคลอนคลาย”

คั่นชิน เกิดจากคำ คั่นเคย กับ ชินชา ตัวอย่างประโยค “เดี๋ยวนี้มีความคั่นชินแล้ว”

ปรับเปลี่ยน เกิดจากคำ ปรับปรุง กับ เปลี่ยนแปลง ตัวอย่างประโยค “ไม่มีท่าที่จะปรับเปลี่ยนได้เลย”

คำสับคู้ นอกจากมาจากการคำเดิมผสมกับคำเดิม หรือสลับคำกลายเป็นคำใหม่ ลักษณะของคำสับคู้ ทำให้ภาษาไทยมีความหลากหลายของคำ และสามารถเลือกใช้คำได้อย่างเหมาะสม เกิดความไพเราะ ภาษาสละสลวยกับประโยคหรือบริบทต่าง ๆ อีกด้วย

คำภาพพจน์

ภาพพจน์ เป็นคำนาม หมายถึง ถ้อยคำที่เป็นสำนวนโวหารทำให้นึกเห็นเป็นภาพ, ถ้อยคำที่เรียบเรียงอย่างมีชั้นเชิงเป็นโวหาร มีเจตนาให้มีประสิทธิภาพต่อความคิด ความเข้าใจ ให้จินตนาการและถ่ายทอดอารมณ์ได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งกว่าการบอกเล่าที่ตรงไปตรงมา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) นอกจากนี้ กุหลาบ มลลิมาส กล่าวว่า ภาพพจน์ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Figures of Speech คือ ถ้อยคำที่เรียบเรียงอย่างใช้โวหาร ไม่กล่าวอย่างตรงไปตรงมา ทั้งนี้ โดยมีเจตนาให้มีประสิทธิผลต่อความเข้าใจ และต่อความรู้สึกลึกซึ้งขึ้นกว่าการใช้ถ้อยคำบอกเล่าตามธรรมดา (กุหลาบ มลลิมาส, 2557)

ดังนั้น ภาพพจน์ คือ คำพูดที่เป็นสำนวน โวหารที่ทำให้นึกเห็นเป็นภาพ เกิดจินตนาการ หรือบรรยายด้วยโวหารอย่างหนึ่ง โดยใช้กลวิธีหรือชั้นเชิงในการเรียบเรียงถ้อยคำให้มีพลังที่สามารถจะสัมผัสอารมณ์ของผู้อ่านจนเกิดความประทับใจ ความเข้าใจลึกซึ้ง และเกิดอารมณ์สะท้อนใจมากกว่าถ้อยคำที่กล่าวอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งทำให้คนอ่านมักมองเห็นภาพไปกับคำที่นักเขียนหรือกวีบรรยาย มักพบและใช้เฉพาะในวรรณคดีเท่านั้น เช่น

บันไดนาคนาคในบันไดนั้น

ดูผกผันดังจะเลื้อยออกโลดเล่น

ขย้าเขี้ยวขบปากเหมือนนาคเป็น

ตาเขม้นมองมุ่งสะอึกกาย

(นิราศพระบาท : สุนทรภู่)

หรือ

มีชะวากกว้างเว้งเป็นเชิงนั้น

ล้วนทองคำทำคั่นกันฝา

ฉลักรูปสิ่งสัตว์นานา

ดูเด่นออกมาเหมือนจริง

ทั้งเนื้อมัดเป็นเห็นประหลาด

พฤษชาชาติเหมือนจะไหวไวกิ่ง

อันรูปเสื่อสีห์หมึกะทิง

เหมือนจะยาวางวังเวียนวน

(สังคามาระตาแต่งถ้า ในบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ
หล้านภาลัย)

ภาพรูปนาคที่ทำเป็นบันไดให้มองดูเหมือนนาคเป็น ๆ ที่กำลังเลื้อยออกมาเล่นได้หรือ
มองไปที่ปากก็ต้องสะดุ้ง เพราะดูกำลังขบเขี้ยวอยู่ และภาพแกะสลักในถ้า ไม่ว่าจะป็นรูปสัตว์
ป่า ประเภท เนื้อ นก เสือ ราชสีห์ หมู หรือ กระต๊อง ก็ดูเหมือนว่า มีชีวิตออกมาจากผนังถ้าได้
ฉนั้นลักษณะดังกล่าวถือได้ว่าเป็นภาพพจน์

อีกหนึ่งตัวอย่าง ความว่า

“...โน่นก็เขาใหญ่ ยอดเยี่ยมโพยมอย่างพัพพะเมฆ มีพรรณเขียว ขาว ดำ แดง ดูดิเรก ดั่ง
รายรัตน์พมณีแนม นำใครชม ครั้นแสงพระสุริยะ ส่องระดม ก็ดูเด่นดังดวงดาววาวแววระวาว
ที่แว้งว้าง ที่แง้งก็กะจุ่มชะโงกชะง่อนผา...” (ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์มหาพน : สมเด็จพระ
กรมพระปรมานุชิตชิโนรส)

“ภาพ” หรือ “รูป” (Image) มักจะมีความเข้าใจสับสนไปกับคำ “ภาพพจน์” อยู่เสมอ
ทั้ง ๆ ที่ “ภาพ” หรือ “รูป” นั้นหมายถึง รูปจำลอง, รูปบูชา เช่น พระพุทธรูป, เจา, ภาพใน
จอโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์, ภาพบนกระจก, ในฟิล์ม ตลอดจนภาพถ่ายหรือภาพในใจ เป็นต้น

“จินตนาการ, จินตภาพ, มโนภาพ หรือมโนคติ” (Imagination) หมายถึง การเอา,
ความเข้าใจหรือคิดนึกเห็นเอาเอง อาจหลับตาเห็น หรือนึกฝันก็ได้ เป็นภาพที่เกิดจากความนึก
คิด หรือคิดว่าควรจะเป็นเช่นนั้น โดยเกิดขึ้นเป็นภาพ นึกในใจ เช่น นึกถึงคำว่า “ตำรวจ” ต้อง
เกี่ยวข้องกับตำรวจ หรือพูดถึงพรรคการเมืองบางพรรค ก็นึกถึง “ปลาไหลใส่สเก็ต” เป็นต้น

ถ้อยคำภาษาในรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้เสนอมานี้เป็นลำดับนั้น แสดงให้เห็นถึงความ
เกี่ยวเนื่องระหว่างมรดกทางวัฒนธรรม ที่ได้สั่งสมสืบทอดมาจากบรรพชน กับถ้อยคำภาษาที่
เป็นเสมือนอุปกรณ์หลักที่สื่อความคิด ให้สืบสานต่อมาถึงชนรุ่นปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพ
การจะเลือกคำใดมาใช้กับบริบทใด ผู้เขียนควรคำนึงถึง โดยพิจารณาอย่างถี่ถ้วนรอบคอบ จึง
จะทำให้ข้อเขียนนั้นมีพลัง

คำสัญลักษณ์

สัญลักษณ์ คือ สิ่งที่กำหนดนิยามกันขึ้นมาเพื่อให้ใช้ความหมายแทนอีกอย่างหนึ่ง หรือ การเปรียบเทียบที่เรียกสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยใช้คำอื่นแทน เกิดจากการเปรียบเทียบและการตีความ สัญลักษณ์มีความเป็นอิสระในตัวเอง อาจใช้ในความหมายเดิมหรือความหมายใหม่หรือใช้แทน สิ่งอื่นในคุณสมบัติเด่นอย่างอื่นก็ได้ โดยไม่จำกัดอยู่เพียงความหมายนั้น ๆ เพียงอย่างเดียว ซึ่ง ใช้กันมานานจนเป็นที่เข้าใจโดยทั่วไป เช่น สิ่งโต หมายถึง ผู้มีอำนาจ, ตราขู หมายถึง ความ ยุติธรรม, สีขาว หมายถึง ความบริสุทธิ์, ดอกกุหลาบแดง หมายถึง ความรัก เป็นต้น

ตัวอย่าง สัญลักษณ์ในบทประพันธ์

“เมื่อแรกเชื่อว่าเนื้อทับทิมแท้	มาแปรเป็นพลอยหุงไปเสียได้
กาลลงว่าหงส์ให้ปลงใจ	ด้วยมิได้ดูหงอนแต่ก่อนมา
	(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

ข้อความนี้มาจากเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง ขุนแผนเกิด โมโหโทสะ ไม่สามารถระงับความโกรธของตนเองได้ จึงตัดพ้อต่อว่านางวันทอง โดยมีความว่า เมื่อแรกรักนั้น ตนคิดว่านางวันทองเป็นหญิงที่ดี โดยใช้สัญลักษณ์ “ทับทิม” คือพลอยสีแดง อันมีค่า ราคาแพง ไม่นึกเลยว่าแท้จริงนั้นนางคือ “พลอยหุง” คือพลอยที่ผ่านกรรมวิธีต่าง ๆ จนมีสีแดงอย่างทับทิมแต่ไม่มีค่า เป็นสัญลักษณ์กล่าวแทนผู้หญิงมีตำหนิ และยังใช้สัญลักษณ์ “กา” กล่าวแทนหญิงไร้ค่า จิตใจต่ำ แต่กลับย้อนตนด้วยสีขาวดั่ง “หงส์” สัญลักษณ์แทนความ มีจิตใจสูง มีสง่า และสะอาดบริสุทธิ์

ภาษาสัญลักษณ์ เป็นการสื่อความหมายให้เกิดภาพ นิยมใช้รูปธรรมแทนนามธรรม สิ่ง ที่นำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ จะมีส่วนสัมพันธ์กับความหมายของสัญลักษณ์อย่างใกล้ชิด อาจจะมี ส่วนเหมือนหรือคล้ายกันในรูปแบบ หรือในคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ดอกไม้ เป็น สัญลักษณ์ของสตรี เนื่องจากดอกไม้มีสีสวยงาม สดชื่นและบอบบาง

นอกจากนี้ สัญลักษณ์มีความเป็นอิสระในตัวเอง แม้ว่าจะนำมาใช้ในความหมายอย่าง ใดอย่างหนึ่งแล้ว ก็ยังจำกัดอยู่เพียงนั้น กล่าวคือ อาจจะใช้ในความหมายดั้งเดิม เป็นสัญลักษณ์ ตามแบบแผน ใช้ในความหมายใหม่ หรือ ใช้แทนสิ่งอื่นในคุณสมบัติเด่นอย่างอื่นก็ได้

ถ้อยคำ สิ่งของ เครื่องหมาย และมโนภาพต่าง ๆ ที่นำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ จะมี ความหมายที่ต่างไปจากความหมายเดิม เช่น “ดวงอาทิตย์” ถ้ากล่าวถึงดวงอาทิตย์ใน

ความหมายของลูกไฟดวงใหญ่ที่ให้ความร้อนและแสงสว่างไม่ถือเป็นสัญลักษณ์ แต่ถ้ากล่าวถึง “พระอาทิตย์” ในลักษณะของเทพเจ้าจึงจะถือเป็นสัญลักษณ์ หรือกล่าวถึง “ดวงอาทิตย์” ในความหมายของจักรวรรดิหรือความจริงอันสูงสุดเช่นนี้ก็เป็นสัญลักษณ์ได้เช่นกัน

อย่างไรก็ดี การสร้างคำใหม่ อาจใช้คำเดิมรวมกัน ให้ความหมายใหม่ที่เป็นสัญลักษณ์ เช่น กินใจ เล่นตา ในสำนวนและคำพังเพยมักมีภาษาสัญลักษณ์อยู่เสมอ เช่น ตำนานน้ำพริกละลายแม่น้ำ ช้างจับตักแตน เป็นต้น แม้ว่าภาษาดังกล่าวเป็นภาษาสัญลักษณ์ แต่ก็มี ความหมายเด่นชัดอยู่ในตัว ซึ่งถ้านำมาใช้วรรณคดีในความหมายเดิม ไม่ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ แต่ถ้ากวีหรือนักเขียนใช้คำเก่าในความหมายใหม่ หรือประสมคำในลักษณะเดียวกันกับคำว่า กินใจ เล่นตา กิ่งฟ้า ก็ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ ตัวอย่างเช่น วายฟ้าปาสวรรค์ ในหนังสือ “กวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์” เป็นต้น

การใช้ภาษาในเชิงสัญลักษณ์นี้กล่าวได้ว่า เป็นขนบนิยมทางภาษาอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งอาจจำแนกภาษาสัญลักษณ์ ได้ดังนี้

สัญลักษณ์ตามแบบแผนที่มีความหมายชัดเจนเพียงอย่างเดียว เช่น กระจ่าย เป็นสัญลักษณ์แทน ผู้ที่ต่ำศักดิ์ คนไฝสูง, กำแพง แทน สิ่งกีดขวางความคิด กีดขวางความรัก, ไยบัว แทน ความห่วงใย ไม่ตรี, หนาม แทน สิ่งขัดแย้งในใจ, สะพาน แทน สิ่งเชื่อมโยงไปสู่ความสำเร็จ

สัญลักษณ์ตามแบบแผนที่มีความหมายหลายอย่าง แต่มีเพียงหนึ่งความหมาย ที่ผู้คนส่วนใหญ่รับรู้และเข้าใจ เช่น ควาย เป็นสัญลักษณ์แทน ความเชื่อ ความโง่ ผู้ที่ควรเห็นใจ, โคนก แทน ชายสูงอายุที่เจ้าชู้, งู แทน ศัตรูที่ร้ายกาจ คนที่ไม่น่าไว้วางใจ, ฉัตร แทน ที่พึ่ง สิ่งที่มั่นคง, ดวงใจ แทน ความรัก ลูก คนรัก, ดอกหญ้า แทน หญิงสามัญหรือต่ำศักดิ์, นกยูง ความสง่างาม นางผู้สูงศักดิ์

สัญลักษณ์ที่เป็นพืชแทนความหมาย เช่น ดอกนางแย้ม เป็นสัญลักษณ์แทน ริมฝีปากที่ยิ้มแย้มของนาง, ดอกบัว แทน ถิ่น นม หญิงคนรัก, ดอกรักหรือต้นรัก แทน ความรัก, ดอกซ่อนกลิ่น แทน การซ่อนเร้น คนหลายใจ, ดอกพะยอมป่า แทน หญิงสามัญชน, ต้นสวาด แทน ความพิศवास ความรัก, ผลมะเดื่อ แทน ความชั่วร้ายที่ซ่อนอยู่ภายใน ความชั่วซึ่งมองภายนอกไม่รู้

สัญลักษณ์ที่ใช้ชื่อเทพเจ้าแทนชื่อมนุษย์ เช่น กามเทพ เป็นสัญลักษณ์แทน ผู้มีความงามเลิศ, เมขลา แทน เทพธิดาผู้รักษามหาสมุทร ผู้ช่วยเหลือนมนุษย์ในคราวเคราะห์, อัปสรแทน นางงาม ใบหน้างาม, กิณรี แทน นางงาม ร่างกายอรรชร, พระยม แทน ผู้ลงโทษคนผิด, พระพิฆเนศ แทน เทพแห่งช้าง ศิลปกรรม, ราหู แทน อำนาจที่เป็นพาล ดุร้าย, ปู่เจ้า แทน วิญญาณธรรมชาติ เป็นต้น

ปัจจุบันวัยรุ่นไทยได้คิดและเลือกใช้คำตามยุคสมัย เช่น คำว่า “ลำไย” เป็นสัญลักษณ์แทนความหมายว่า “รำคาญ” หรือ คำว่า “นก” เป็นสัญลักษณ์แทนความหมายว่า “ไม่สมหวัง, ออกหัก” หรือ คำว่า “สตรอเบอร์รี่” เป็นสัญลักษณ์แทนความหมายว่า “มีความไม่จริงใจ (ต่อแหล)” เป็นต้น

คำสำนวน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของ สำนวน ไว้ว่า “น. ถ้อยคำที่เรียบเรียง, โวหาร, บางทีก็ใช้ว่า สำนวนโวหาร เช่น สารคดีเรื่องนี้สำนวนโวหารดี ความเรียงเรื่องนี้สำนวนโวหารลุ่ม ๆ ดอน ๆ : คติ เช่น ปิดสำนวน : ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบทอดกันมาช้านานแล้ว มีความหมายไม่ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ เช่น สอนจระเข้ให้ว่ายน้ำ รำไม่ดีโทษปี่โทษกลอง, ถ้อยคำที่แสดงออกมาเป็นข้อความพิเศษเฉพาะภาษาหนึ่ง ๆ เช่น สำนวนฝรั่ง สำนวนบาลี, ชื่นเชิง หรือท่วงทำนองในการแต่งหนังสือหรือพูด เช่น สำนวนเจ้าพระยาคลัง (หน) สำนวนยาขอบ สำนวนไม้เมืองเดิม” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

ดังนั้น สำนวน คือ ถ้อยคำภาษาที่สละสลวย ไม่ได้มีความหมายตรงไปตรงมาตามตัวอักษร โดยมีความหมายเป็นนัยที่ต้องตีความ มากกว่าความหมายตรงตามคำที่ปรากฏ รวมถึงสุภาพและคำพังเพย เช่น คางคกขึ้นวอ ไกลเกลือกินต่าง เป็นต้น ใช้สำหรับสื่อสารกันในหมู่ชน ตามบริบทสังคมและวัฒนธรรมของการใช้ภาษานั้น ๆ

การใช้สำนวนไทย มีมูลเหตุมาจากบรรพบุรุษคนไทยสมัยก่อนสังเกตพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวและหยิบยกเหตุการณ์อันเกิดจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันมากล่าวเปรียบเทียบ ซึ่งมีที่มาหลายประการ อาทิ สำนวนไทยมาจากธรรมชาติ พฤติกรรมหรืออวัยวะต่าง ๆ ของมนุษย์ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ศาสนา นิทาน ตำนาน

วรรณคดี ประวัติศาสตร์ การละเล่น กีฬา และบางสำนวนมีที่มาจากต่างประเทศ ยกตัวอย่างพอสังเขป ดังนี้

1. สำนวนไทยที่มีที่มาจากธรรมชาติ เช่น กวนน้ำให้ชุ่ม, น้ำขึ้นให้รีบตัก, น้ำนิ่งไหลลึก, ฝนตกไม่ทั่วฟ้า, ฝนตกชุกหนาไหล, ฟ้าหลังฝน, ตัดไฟต้นลม, ไฟจุกตูด, ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น, ไม้อ่อนดัดง่าย, ไม้แก่ดัดยาก, ไม้ใกล้ฝั่ง, เล็กพริกชี้หู, จับปูใส่กระด้ง, หมาหยอกไก่, กาคาบพริก, หมาหัวเน่า และกบในกะลา

2. สำนวนไทยที่มีที่มาจากพฤติกรรมหรือกิริยาของมนุษย์ เช่น กลืนไม่เข้า คายไม่ออก, กัดฟัน, สั่นเป็นเจ้าเข้า, แกวงเท่าหาเสียง, ปิดทองหลังพระ และก่อแล้วต้องสาน

3. สำนวนไทยที่มีที่มาจากอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น คอขาดบาดตาย, หัวล้านได้หวี, มือสะอาด, หัวแข็ง, หูเบา, คู้หู, คอเป็นเอ็น, ดินเท่าฝ่าหอย และมือขวา

4. สำนวนไทยที่มีที่มาจากเครื่องใช้ไม้สอยและอาหารการกินในชีวิตประจำวัน เช่น เกลือเป็นหนอน, เข็นครกขึ้นภูเขา, หอกข้างแคร่, ข้าวสารกรอกหม้อ และเผาพริกเผาเกลือแข่ง

5. สำนวนไทยที่มีที่มาจากแบบแผนประเพณีและวัฒนธรรม เช่น รักษาวลสงวนตัว, เข้าตามตรอกออกตามประตู, ปลูกเรือนตามใจผู้อยู่ และเดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด

6. สำนวนไทยที่มีที่มาจากศาสนา เช่น อมพระมาพูด, ขนทรายเข้าวัด, กรวดน้ำคว่ำขัน, กรรมตามทัน, ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว, ตักบาตรอย่าถามพระ, ชั่วช่วงชี ดีช่วงสงฆ์ และทำคุณบูชาโทษ

7. สำนวนไทยที่มีที่มาจากนิทาน ตำนาน วรรณคดีและประวัติศาสตร์ เช่น ทำวมาลุน ขุนมาใหม่ (จากจาร์กอิสาน), ว่าแต่เขาอึเหนาเป็นเอง (จากวรรณคดีเรื่องอึเหนา), ยักษ์ลักมาลิงพาไป (จากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์), กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี (จากประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยา) และ ไกลปืนเที่ยง (ประวัติศาสตร์การบอกเวลาของไทย)

8. สำนวนไทยที่มีที่มาจากการละเล่น กีฬา เช่น ว้าวขาดลมลอย, ว้าวเหลิงลม, สู้จนเย็บตา และงงเป็นไก่ตาแตก ซึ่งมีที่มาจากการพนันชนไก่

9. สำนวนไทยที่มีที่มาจากสำนวนต่างประเทศ เช่น แกะดำ (A black sheep) และ จุดยืน (standpoint) เป็นต้น

จากตัวอย่างสำนวนไทยที่กล่าวมาข้างต้น แสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ทางภาษาของคนไทย การใช้ถ้อยคำที่ลึกซึ้ง คมคาย และฉายความเป็นเอกลักษณ์ของสังคมที่เสนอผ่านสำนวนโวหาร สะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี และวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน

เห็นได้ว่า สังคมไทยยึดหลักจริยธรรมและคุณธรรมคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา มีความกตัญญูรู้คุณ เป็นสังคมที่ยกย่องผู้มีอำนาจ ยศถาบรรดาศักดิ์ ให้ความสำคัญกับผู้อาวุโส ครูบาอาจารย์ นักปราชญ์ นิยมความสุภาพอ่อนโยน อ่อนน้อมถ่อมตน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย ยอมรับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ และให้ความสำคัญเรื่องเพศและการพูด ซึ่งเป็นค่านิยมที่ปรากฏในสำนวนไทยที่เป็นหลักปฏิบัติกันมาช้านาน

สรุป

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติของคนไทย ซึ่งเป็นภาษาที่คนไทยต้องเรียนรู้ เข้าใจ และให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะทักษะภาษาทั้งด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการสื่อสารกันในสังคม โดยธรรมชาติของภาษายังมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเช่นเดียวกับวัฒนธรรมอย่างอื่นที่ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยนั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสมกลมกลืน

ดังนั้น ภาษาจึงเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เกิดจากการเรียนรู้ สังเกตเลียนแบบ บันทึก และจดจำ มีการสืบทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่าคนไทยรวบรวมถ้อยคำภาษา เนื่องจากมีการหลាក់คำ การประกอบคำ การสลับสับเปลี่ยนของคำต่าง ๆ จนเกิดเป็นถ้อยคำจำนวนมาก เห็นได้จากคำขบถ คำเลื่อง คำผวน คำเฉพาะ คำประกอบ คำคู่คำเคียง คำภาพพจน์ คำสัญลักษณ์ และคำสำนวนโวหาร ล้วนแต่สะท้อนถึงขนบนิยมทางด้านวัฒนธรรมไทยผ่านถ้อยคำภาษาได้อย่างแยบยล ลุ่มลึก นับว่าเป็นเอกลักษณ์อันทรงคุณค่าให้คนรุ่นหลังได้อนุรักษ์ไว้ซึ่งความเป็นไทยสืบไป สอดคล้องกับ บุญยงค์ เกศเทศ ได้กล่าวว่า ภาษาไทยมีถ้อยคำเป็นจำนวนมาก ที่ท้าทายให้ผู้เฝ้าศึกษาได้ลิ้มลอง สัมผัส แต่ละคำล้วนมีชีวิตโลดแล่นหลายลักษณะ ทั้งเร้าอารมณ์ ปลุกสำนึก สร้างจินตนาการ มีกลิ่น มีรส อาจรู้สึกซึมเศร้า วาบหวิว นุ่มละมุน เสียวสะท้าน หรือดูดดื่ม แข็งกร้าว ก็เป็นไปได้ แต่ภาษาถ้อยคำจะมีชีวิตจิตใจ ก็ต่อเมื่อได้ผู้รจนามีศิลปะ สามารถหยิบยกมาบรรจบริ้วยเรียงไว้ในบริบทที่เหมาะสม สร้างความสัมพันธ์ให้สอดคล้องกลมกลืน แลเห็นภาพเคลื่อนไหวอย่างปะติดปะต่อกัน เนื่องจากภาษาไทยเป็น

ภาษาคำโดด ผู้รจนาจึงมักมุ่งเน้นเพิ่มเติมส่วนขยายขึ้นมาในรูปแบบที่แตกต่างกันตามจุดประสงค์ ว่าต้องการให้อะไรเกิดขึ้นกับผู้อ่าน ใครเสนอตัวอย่างคำหลักขึ้นมา พร้อมทั้งชี้แนะกลุ่มคำขยาย ที่นักเขียนนิยมใช้กันทั่วไป แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับโอกาสที่จะใช้ประกอบกับคำหลักด้วยว่า จะเหมาะสมเพียงใดกับบริยาอาการของสิ่งมีชีวิต หรือสิ่งของวัตถุที่ปราศจากชีวิต และต้องการสร้างให้มีชีวิตขึ้นมา (บุญยงค์ เกศเทศ, 2557)

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: ศุภสภาลาดพร้าว.
- กุหลาบ มลลิมาส. (2557). วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธวัช ปุณโณทก. (2553). วิชาการภาษาไทยและอักษรไทย. กรุงเทพมหานคร: วี.พรินท์.
- นิตยา กาญจนวรรณ. (2554). ปัญหาการใช้ภาษาไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นิตานาจ โสภภาพล. (2560). อรรถลักษณะการใช้ภาษาไทย. อุบลราชธานี: หจก. ทองพูนทรัพย์.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2548). วิธีคิด วิธีเขียน. กรุงเทพมหานคร: หลักพิมพ์.
- _____. (2557). เขียนอย่างมีศิลป์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: กากะเยี่ย.
- _____. (2557). คมคิด เขียนคำ. กรุงเทพมหานคร: กากะเยี่ย.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2560). ปรีชาวิทยธรศน์ มุมมองภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.